

To Kirkeruiner.

Af H. K a u

I. Ullerup.

I den Fortegnelse over Kirkerne i Ribe Stift, mellem Aarene 1330 og 1348, som findes i den saakaldte „Ribe Oldemor“, nævnes ogsaa en Kirke i Ullerup, Give Sogn, Nørvang Herred, Vejle Amt. Efter den sorte Død 1348—50 er der af en senere Haand tilføjet flere af Kirkerne Bemærkningen „desolata“ (øde, forladt); men dette er ikke Tilfældet med Kirken i Ullerup; den er rimeligvis først bleven nedlagt efter Reformationen. I Præsteindberetningen til Ole Worm (1638) staar der: „Norden fra Gyffue kircke ligger en liden by, heder Ullerup, huor findis et stycke froimur aff en liden kirckeside och grauerne kiendes endnu.“ Og endnu saa sent som 1870 skal det sydøstre Hjørne af Skibet have

Anm. Da Selskabets Bestyrelse maatte finde det uheldigt indirekte at opmuntre til slige private Undersøgelsesarbejder ved at offentliggøre Beretninger derom, hvis Nationalmuseet fandt saadanne Foretagender betænkelige, har den anmodet dette om en Udtalelse. Museet har derefter svaret, at det ikke havde noget at indvende mod Offentliggørelsen i nærværende Tilfælde, men at det principielt er imod saadanne private Undersøgelsesarbejder, og maa ønske i hvert enkelt Tilfælde at være frit stillet med Hensyn til sin Billigelse eller Misbilligelse deraf.

R e d.

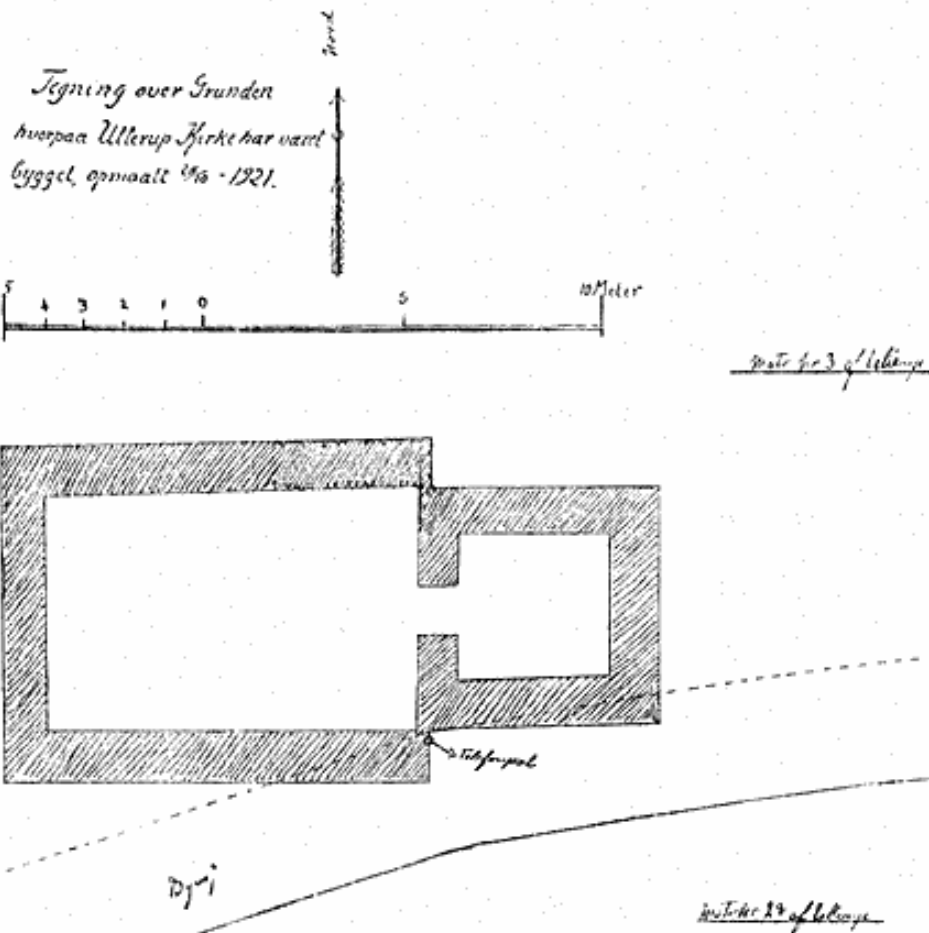
raget frem over Jorden. Nu var der ingen Ting at se over Jorden udover nogle Fraadstumper, der laa spredte i Jordsmonnet.

Fredag den 8de Oktober 1921 blev Ruinen udgravet under min Ledelse. Byens Folk og Folk fra Give mødte med Skovl og Spade for at gøre Tjeneste ved Ruinens Afdækning. Ved at gaa ud fra en Telefonpæl, som man vidste var bleven gravet ned i Fundamenterne til en Bygning, lykkedes det i Løbet af faa Timer at finde Fundamenterne til hele den lille Kirke, baade Skib og Kor med Triumfvæg o. s. v. Telefonpælen var gravet ned i Fundamenterne til Skibets sydøstlige Hjørne. Muligvis har Kirken haft Granitsokkel, men der fandtes ingen Sokkelsten, ligesaa lidt som Tærskelstenene til Kirkens Døre kunde findes. Fundamenter til Alterbord fandtes heller ikke. Pladsen var nemlig i tidligere Tid bleven gennemgravet, og alt det af Ruinen, der ragede saa højt op, at det var til Hinder for Markens Pløjning, var bleven fjernet; men selve Fundamenterne var man ikke naaet ned til.

Bygningsmaterialet har sikkert været Kampesten og Fraad. Der var Tegn paa, at der har været anvendt Kalk i Bygningen. Rester af Munkesten fandtes ikke paa Pladsen.

Det sydøstlige Hjørne af Koret og Skibet laa ind under en forbiløbende Vej, som medfølgende Kort udviser.

Med Give Sogneraads Tilladelse er Vejen bleven flyttet ind paa Naboejendommens Mark med Billigelse af Ejeren, saa Kirkeruinen nu er kommen til at ligge frit. Ejeren af den Mark, hvor Ruinen ligger, Gmd. Jens Jensen, har ladet Ruinen indhegne. Stedets Beboere har paa Kirketomten rejst en Sten med Indskrift: Her stod Ullerup Kirke 1330.

Ruinen er fredlyst af Nationalmuseet, en Fredlysningsdeklaration er underskrevet af Gaardens Ejer og thinglæst, og en Fredlysningssten vil blive anbragt i Ruinen. Til Ruinens Bevarelse og Renholdelse i Fremtiden vil der af Beboerne blive dannet et Fond. Muligvis vil Gave Sogneraad overtage Forpligtelsen.

II. Dørken.

I den ovennævnte Fortegnelse i „Ribe Oldemor“ over Kirkerne i Ribe Stift (1330—48) nævnes ogsaa en Kirke i Sejerup, Thyregod Sogn, Nørvang Herred, Vejle Amt, og den hører til dem, der af en senere Haand

har faaet tilføjet Bemærkningen „desolata“; den er gaaet til Grunde efter „den sorte Død“. Men Sejerup Kirkeruin ligger nu i Dørken. Pontoppidan bemærker i sin „Danske Atlas“: „I Dørken By findes Rudera af en forfalden Kirke“. Formodentlig har Navnet Dørken ikke eksisteret paa den Tid, ovennævnte Kirkefortegnelse er bleven affattet. Saavidt vides kaldtes det, som nu hedder Dørken, i gamle Dage for „Vester Sejerup“.

Ruinen ligger paa Gaardejer Martin Christensens Mark i Dørken, Mtr. Nr. 5 a, lidt norden for Gaarden, paa et højt Punkt i Marken. Den havde i mange Aar været overpløjet og dyrket. (Paa Danske Atlas's Tid maa der altsaa have været synlige Levninger af Kirken). Ældre Folk i Byen kunde dog paavise Kirkens Plads, ligesom Overfladeforholdene og en Del Brokker af Fraadsten og Munkesten tydede paa, at her havde ligget en gammel Bygning.

Den 23de November 1921 blev Ruinen udgravet under Ledelse af mig ved Hjælp af Folk paa Stedet, der interesserede sig for at faa Sagen undersøgt. Det lykkedes at finde Fundamenterne til hele Kirken, baade Skib og Kor. Kun et Par enkelte Steder i Skibets Syd- og Nordside var Fundamenterne taget op ved tidligere Gravninger i Jorden, og Hullerne fyldt med Ler. I Koret, indenfor Kordøren, fandtes et firkantet Hul, ca. 2 Alen i Kvadrat og af lignende Dybde, fyldt med Marksten, der foroven var dækket med et Lerlag. I højre Side foroven i denne Stensamling fandtes Rester af et Hestehoved*). Mellem Markstenene fandtes bl. a. en halv Munkesten. Alle Stenene blev taget op, men der

*) Pandeskal af Hestehoved lagdes i ældre Tid alm. under Leret i Logulvet, og det forklares nu saaledes, at Gulvet derved blev mere klingert, naar man tærskede. H. F. Feilberg: Ordbog I, S. 603.

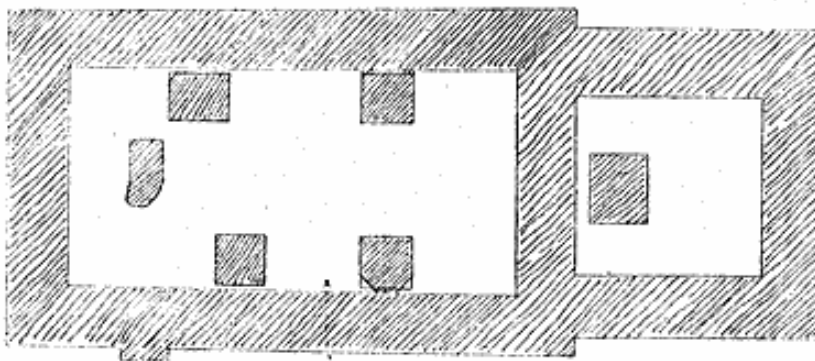
fandtes intet yderligere Tegn paa Begravelse, skønt det naturligvis har været en Grav. Der fandtes ingen Fundamenter til Alterbord.

Videre kom man ikke den Dag; men i Vinterens Løb blev Undersøgelserne nu og da fortsatte. I den højre Side af Koret ved Sydmuren blev der funden en gammel Mønt, der af Møntkabinettet er bleven bestemt som én af de saakaldte Borgerkrigsmønter fra Christopher den 2dens Tid.

I Skibet blev der fremdraget 4 Fundamenter af Marksten, dækket med et Lerlag — i Lighed med Graven i Koret — to og to overfor hinanden og omtrent i lige stor Afstand fra Triumfvæggen og fra Skibets vestlige Gavl. (Se Tegningen). Det var aabenbart Fundamenter for Hvælvingsstøttepiller. Ingen af dem havde direkte Forbindelse med Ydermure-Fundamenterne, men der var et Jordlag imellem. (Se Tegningen). Det sidste turde være et Vidnesbyrd om, at disse Hvælvingsstøttepiller har været yngre end selve Kirken. Havde de været lagt samtidig med, at Fundamenterne til Kirkens Ydermure blev lagt, havde de uden Tvivl faaet Forbindelse med disse, men som lagt senere, har man ikke turdet grave helt ind til Yderfundamenterne, for ikke at faa disse til at skyde. Blandt Stenene i det ene Fremspring, der blev optaget, fandtes et Par Menneskeknokler, ogsaa et Tegn paa, at disse Støttepiller var yngre end selve Kirken, idet det tyder paa, at der har været Begravelser i eller ved Kirken, inden de er bleven anlagte. Hvælvingerne i vore ældste Kirker er jo ogsaa altid af senere Oprindelse end selve Kirken. De to vestligste Fremspring laa tilsyneladende ikke ganske lige over for hinanden (se Tegningen), men dog saaledes, at der paa dem godt kan have staaet Hvælvingsstøttepiller, der har staaet lige over for hinanden. Grunden

til dette Fænomen er sikkert denne, at en Del af de øverste Sten af det sydvestligste Fremspring ved tidligere Gravninger i Jorden er bleven taget bort. Havde vi faaet Lejlighed til at grave hele dette Fremspring op, vilde det nok have vist sig længere nede, at de to

*Tegning over Grunden
hvorpå Kirken & Dørfen
har været bygget, udgravet
27. 1921*

Den første og eneste af træerne af et træmaler.

Fremspring i Virkeligheden har ligget godt nok lige over for hinanden; men det fik vi ikke gjort, inden Ejeren fjernede Kirkens Fundamentsten. Iøvrigt har det været nogle vældige Plader, de gamle har lagt til Fundamenter for Hvelvingsstøttepiller.

Ogsaa har man fundet Fundamenterne til den sydlige Tærskelsten (se Tegningen); men ikke til den nordre.

Et Stykke fra den vestlige Gavl, omtrent midt i Skibet, fandtes en Grav af en lidt mærkelig Form (se Tegningen), fyldt med Marksten, dækket af et Lerlag, nedenunder Stenene Rester af et Lig. Og ved Skibets sydlige Mur, imellem de to Fundamenter til Hvælvingsstøttepiller, fandtes Hjerneskal og Laarben af et Menneske uden Overdækning af Marksten (se Tegningen).

Som Byggemateriale har været anvendt Fraadsten, Munkesten og Kalk, hvilket fremgik af Rester baade ovenpaa Jorden og i Jorden.

At der har været Munkesten i Ruinen véd Traditionen at berette om. En fortæller, at der i sin Tid skal være kørt Munkesten derfra til Thyregod. Andre fortæller, at der findes eller har siddet Munkesten i de fleste Gaarde i Byen, som skal være hentet heroppe fra. Naar man har skullet have et eller andet Hul lukket, har man hentet Sten i Ruinen. Det var det billigste, og der var maaske heller ingen Teglværker saa nærved i gamle Dage.

Det skal bemærkes, at der fandtes Stykker af Munkesten i Fundamenterne til Ydermurene saa langt nede, at de kun kan være komne derned samtidig med, at Fundamenterne lagdes. Munkesten har aabenbart altsaa været til Stede paa Pladsen, da Fundamenterne nedlagdes, og har været oprindeligt Materiale i Kirken, og har ikke, som det saa tit er Tilfældet i Fraadstenskirkerne herude, blot været benyttet til at skalmure med udvendig, efter Haanden som Fraadstenen gik til af Vejr og Sol, hvad navnlig har været Tilfældet paa Sydsiden af Kirkerne.

Fraadsten fandtes der ogsaa en hel Mængde Stykker af i Jorden, saa dette Materiale maa ogsaa have været brugt i Bygningen. Der fortælles, at Dørken Smeds

Bedstefader eller Oldefader i sin Tid skal have ført en Masse Fraadsten herfra til Vester Sogn, hvor han brændte Kalk af dem.

Dørken Kirkeruin vil ikke blive fredet, skønt den aabenbart var det langt mere værd end Ruinen i Ullerup. Hvad Nationalmuseet vilde have sagt derom, véd jeg ikke, men Ejeren vilde ikke gaa med dertil. De allerfleste af Stenene fra Ruinen er fjernede og brugt til Vejmateriale, og Ruinen pløjet over og tilsaaet. Det blev bestemt at anbringe en Mindesten med Indskrift i Skellet til Naboens Mark, lige ud for Korets østlige Mur. Imidlertid har Situationen forandret sig. Tømrer P. Sørensen, Give, der har Æren af at have udarbejdet de i Teksten anbragte Tegninger af Ruinerne, skriver under 8. Juni 1923: „Paa Dørkentomten er der endnu ingen Mindesten sat, men der vil komme noget i den Retning. Lærer Jensen i Dørken har købt den Mark, hvor Tomten er. Der skal til Sommer bygges en ny Skole, og Resten af Marken, eller den Del deraf, som ikke bruges til Bygning og Legeplads, bliver Lærer Jensens Ejendom. Naar det er bragt i Orden, da er det Meningen, at der skal rejses en Mindesten, hvor Koret af Kirken har været.“